ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 10ης Μαρτίου 2011 *

Στην υπόθεση C-379/09,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το Arbeidshof te Brussel (Βέλγιο) με απόφαση της 15ης Σεπτεμβρίου 2009, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 25 Σεπτεμβρίου 2009, στο πλαίσιο της δίκης

Maurits Casteels

κατά

British Airways plc,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους K. Lenaerts, πρόεδρο τμήματος, E. Juhász, Γ. Αρέστη (εισηγητή), J. Malenovský και T. von Danwitz, δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

γενική εισαγγελέας: J. Kokott
γραμματέας: M. Ferreira, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 6ης Οκτωβρίου 2010,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— ο M. Casteels, εκπροσωπούμενος από τον M. Van Asch, avocat,

— η British Airways plc, εκπροσωπούμενη από τους C. Willems και S. Fiorelli και την M. Caproni, advocaten,

— η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους J. Möller και C. Blaschke,

— η Ελληνική Δημοκρατία, εκπροσωπούμενη από τις Ε.-Μ. Μαμούνα και Μ. Μιχελογιαννάκη και τον Σ. Σπυρόπουλο,

— η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από την H. Walker,

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους V. Kreuschitz και M. van Beek,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 11ης Νοεμβρίου 2010,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των άρθρων 45 ΣΛΕΕ και 48 ΣΛΕΕ.

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ του M. Casteels, Βέλγου υπηκόου, και του υποκαταστήματος στις Βρυξέλλες (Βέλγιο) της British Airways plc (στο εξής: BA), εταιρίας βρετανικού δικαίου, με αντικείμενο τα δικαιώματα του ενδιαφερομένου σε επικουρικές συνταξιοδοτικές παροχές.

Το νομικό πλαίσιο

3 Το άρθρο 1, πρώτη περίοδος, του νόμου για τη βελτίωση του συστήματος επικουρικών συντάξεων (Gesetz zur Verbesserung des betrieblichen Altersversorgung), της 19ης Δεκεμβρίου 1974 (*BGBl.* I, 1974, σ. 3610, στο εξής: BetrAVG), ορίζει τα εξής:

«Ο εργαζόμενος που έχει λάβει υπόσχεση παροχών γήρατος, αναπηρίας ή επιζώντων λόγω της σχέσεως εργασίας (σύστημα επικουρικών συντάξεων) διατηρεί προσδοκία δικαιώματος στις παροχές αυτές στην περίπτωση που η σχέση εργασίας λήγει πριν από τη θεμελίωση του εν λόγω δικαιώματος εφόσον, κατά το χρονικό αυτό σημείο, έχει συμπληρώσει τουλάχιστον το τριακοστό πέμπτο έτος της ηλικίας του και

— είτε η ως άνω υπόσχεση έχει διαρκέσει ως προς αυτόν επί τουλάχιστον δέκα έτη,

— είτε έχει τουλάχιστον δωδεκαετή προϋπηρεσία στην επιχείρηση και η ως άνω υπόσχεση έχει διαρκέσει επί τουλάχιστον τρία έτη.»

4 Το άρθρο 17, παράγραφος 3, του BetrAVG έχει ως εξής:

«Οι συλλογικές συμβάσεις εργασίας μπορούν να παρεκκλίνουν από τα άρθρα 2 έως 5, 16, 27 και 28. Οι παρεκκλίνουσες διατάξεις ισχύουν και για τους εργοδότες και εργαζομένους που δεν δεσμεύονται από τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας, εφόσον έχουν συμφωνήσει για την εφαρμογή της επίμαχης ρυθμίσεως της συλλογικής συμβάσεως. Κατά τα λοιπά, δεν χωρεί παρέκκλιση από τις διατάξεις του παρόντος νόμου εις βάρος του εργαζομένου.»

5 Το άρθρο 7 της συλλογικής συμβάσεως αριθ. 3 περί συντάξεων (Versorgungs-Tarifvertrag Nr. 3, στο εξής: συλλογική σύμβαση), η οποία ίσχυσε από 1ης Ιανουαρίου 1988 και είχε συναφθεί μεταξύ της έδρας εκμεταλλεύσεως της BA στο Düsseldorf (Γερμανία) και του Gewerkschaft Öffentliche Dienste, Transport und Verkehr (σωματείου των εργαζομένων στην παροχή δημοσίων υπηρεσιών, τις μεταφορές και τις συγκοινωνίες), όριζε τα εξής:

«1. Στους μισθωτούς οι οποίοι ανέλαβαν υπηρεσία στην [BA] μετά τις 31 Δεκεμβρίου 1977 επιστρέφονται ατόκως οι εισφορές τους σε περίπτωση αποχωρήσεώς τους από την εταιρία πριν από τη συμπλήρωση των κατά νόμο ελαχίστων περιόδων για τη θεμελίωση δικαιώματος.

2. Για τους μισθωτούς οι οποίοι ανέλαβαν υπηρεσία στην [ΒΑ] πριν την 1η Ιανουαρίου 1978 ισχύουν οι ακόλουθες ρυθμίσεις:

a) Οι μισθωτοί που έχουν θεμελιώσει δικαίωμα μπορούν, αν αποχωρήσουν από την εταιρία πριν συμπληρώσουν το όριο ηλικίας, να αξιώσουν την καταβολή του ισόποσου του δικαιώματος σύνταξης που έχουν εξασφαλίσει με τις δικές τους εισφορές.

b) Οι μισθωτοί που αποχωρούν οικειοθελώς από την [ΒΑ] πριν από την πάροδο πέντε ετών υπηρεσίας δικαιούνται μόνον τις παροχές που έχουν εξασφαλίσει με τις δικές τους εισφορές.

Οι μισθωτοί οι οποίοι μετά την πάροδο πέντε ετών, αλλά πριν τη συμπλήρωση των κατά νόμο ελαχίστων περιόδων για τη θεμελίωση δικαιώματος, αποχωρούν οικειοθελώς ή για οποιονδήποτε άλλο λόγο από την [ΒΑ] δικαιούνται και τις συνταξιοδοτικές παροχές που έχουν εξασφαλισθεί έως το χρονικό αυτό σημείο με τις εισφορές της ΒΑ. [...]

[...]»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

6 Ο M. Casteels εργάστηκε αδιαλείπτως στην ΒΑ από την 1η Ιουλίου 1974. Κατά τη διάρκεια της σταδιοδρομίας του, απασχολούνταν πάντοτε από την ως άνω εταιρία σε διάφορα κράτη μέλη, συγκεκριμένα στο Βασίλειο του Βελγίου, στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας και στη Γαλλική Δημοκρατία. Παρέμεινε συνεχώς συμβεβλημένος με την ΒΑ με γενική σύμβαση εργασίας η οποία τροποποιήθηκε επανειλημμένως ανάλογα με την έδρα εκμεταλλεύσεως στην οποία απασχολούνταν.

7 Έτσι, ο M. Casteels εργάστηκε στο Βέλγιο μέχρι τις 14 Νοεμβρίου 1988, και κατόπιν, από τις 15 Νοεμβρίου 1988 έως την 1η Οκτωβρίου 1991, στην έδρα της BA στο Düsseldorf. Από την 1η Οκτωβρίου 1991 έως την 1η Απριλίου 1996 απασχολήθηκε από την BA στη Γαλλία και στη συνέχεια εργάστηκε και πάλι στο Βέλγιο.

8 Στην από 10 Μαρτίου 1988 σύμβαση εργασίας του M. Casteels προβλεπόταν η υπαγωγή του στο σύστημα επικουρικών συντάξεων της BA που ίσχυε στον τόπο εργασίας του.

9 Στο πλαίσιο της μεταθέσεως του M. Casteels από τις Βρυξέλλες στο Düsseldorf, τα συμβαλλόμενα μέρη συμφώνησαν ότι οι όροι εργασίας του ενδιαφερομένου θα ήταν αυτοί που ίσχυαν για το γερμανικό προσωπικό που είχε αναλάβει υπηρεσία στη BA την 1η Ιουλίου 1974. Προβλεπόταν πάντως εξαίρεση σχετικά με την υπαγωγή του M. Casteels στο συνταξιοδοτικό σύστημα της BA στη Γερμανία, για το οποίο είχε συναφθεί σύμβαση με τον οργανισμό ομαδικής ασφάλισης Victoria Lebensversicherungen AG. Η υπαγωγή αυτή θα παρήγε αποτελέσματα μόνον από την ανάληψη των καθηκόντων του M. Casteels στην έδρα εκμεταλλεύσεως της BA στο Düsseldorf.

10 Στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης, η BA αμφισβητεί το δικαίωμα του M. Casteels επί των επικουρικών συνταξιοδοτικών παροχών για την περίοδο κατά την οποία εργάστηκε στη Γερμανία, για τον λόγο ότι ο M. Casteels αποχώρησε οικειοθελώς από την ως άνω έδρα εκμεταλλεύσεως του Düsseldorf το 1991 χωρίς να έχει συμπληρώσει την ελάχιστη περίοδο υπηρεσίας που ήταν αναγκαία, κατά το άρθρο 7 της συλλογικής συμβάσεως, για την κτήση οριστικών δικαιωμάτων σε επικουρική σύνταξη, βάσει του καθεστώτος που ίσχυε στην εν λόγω έδρα.

11 Κατά το Arbeidshof te Brussel, βάσει της γερμανικής νομοθεσίας που ίσχυε κατά το οικείο χρονικό διάστημα, ο M. Casteels μπορούσε να επικαλεστεί μόνο δικαίωμα σε επιστροφή των δικών του εισφορών, κατ' αποκλεισμό εκείνων που είχε καταβάλει ο εργοδότης του. Έτσι, όσον αφορά τα δικαιώματα στις επικουρικές συνταξιοδοτικές παροχές, επειδή ο M. Casteels εργάστηκε σε διάφορα κράτη μέλη για τον ίδιο

εργοδότη, η θέση του είναι δυσμενέστερη απ' ό,τι αν είχε εργαστεί πάντοτε στο Βέλγιο για τον εργοδότη αυτόν.

12 Το αιτούν δικαστήριο, πριν αποφανθεί επί του αιτήματος του M. Casteels, αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Μπορεί ιδιώτης να επικαλεστεί στο πλαίσιο διαφοράς ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων κατά του προερχόμενου από τον ιδιωτικό τομέα εργοδότη του το άρθρο 42 [ΕΚ] σε περίπτωση απραξίας του Συμβουλίου [της Ευρωπαϊκής Ένωσης];

2) Συντρέχει παράβαση ως προς τα άρθρα 39 [ΕΚ] –πριν από την έκδοση της οδηγίας 98/49/ΕΚ [του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 1998, σχετικά με την προστασία των δικαιωμάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης των μισθωτών και των μη μισθωτών που μετακινούνται εντός της Κοινότητας (ΕΕ L 209, σ. 46)]– και 42 [ΕΚ], θεωρούμενα αυτοτελώς ή σε συνδυασμό μεταξύ τους:

στην περίπτωση εργαζομένου, πλην της περιπτώσεως αποσπάσεως, ο οποίος παρέχει εργασία στον ίδιο εργοδότη-νομικό πρόσωπο και απασχολείται από αυτόν τον εργοδότη διαδοχικώς σε διάφορες έδρες εκμεταλλεύσεως σε διάφορα κράτη μέλη και κάθε φορά υπάγεται στα επικουρικά συνταξιοδοτικά προγράμματα που ισχύουν σ' αυτές τις έδρες εκμεταλλεύσεως,

— [εφόσον] για τον καθορισμό του χρονικού διαστήματος για την οριστική κτήση δικαιώματος επί επικουρικών παροχών συντάξεως (βάσει εισφορών του εργοδότη και του εργαζομένου) εντός ορισμένου κράτους μέλους δεν λαμβάνονται υπόψη ούτε τα ήδη συμπληρωθέντα στον ίδιο εργοδότη έτη εργασίας

σε άλλο κράτος μέλος ούτε η εκεί υπαγωγή του σε επικουρικό συνταξιοδοτικό σύστημα και

— η μετάθεση του εργαζομένου, με τη συγκατάθεσή του, σε έδρα εκμεταλλεύσεως του ίδιου εργοδότη σε άλλο κράτος μέλος εξομοιώνεται προς την προβλεπόμενη από τον κανονισμό συντάξεως περίπτωση οικειοθελούς αποχωρήσεως από την έδρα εκμεταλλεύσεως και ως εκ τούτου τα δικαιώματα επικουρικής συντάξεως περιορίζονται στις εισφορές που κατέβαλε ο εργαζόμενος,

η κατάσταση δε αυτή έχει ως δυσμενή συνέπεια την απώλεια του δικαιώματος του εργαζομένου επί επικουρικών παροχών συντάξεως ως προς την απασχόλησή του σ' αυτό το κράτος μέλος, πράγμα που δεν θα συνέβαινε αν είχε παράσχει εργασία στον εργοδότη του αποκλειστικώς εντός ενός μόνο κράτους μέλους και είχε εξακολουθήσει να υπάγεται εκεί στο επικουρικό συνταξιοδοτικό σύστημα αυτού του κράτους μέλους;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

13 Με το πρώτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 48 ΣΛΕΕ έχει άμεσο αποτέλεσμα, υπό την έννοια ότι ο ιδιώτης δύναται να επικαλεστεί το άρθρο αυτό έναντι εργοδότη του ιδιωτικού τομέα στο πλαίσιο διαφοράς ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.

14 Συναφώς, πρέπει να επισημανθεί ότι το άρθρο 48 ΣΛΕΕ δεν αποβλέπει στη θέσπιση νομικού κανόνα ο οποίος αφεαυτού θα παράγει αποτελέσματα. Το άρθρο αυτό αποτελεί νομική βάση η οποία παρέχει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο τη δυνατότητα να λαμβάνουν στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία, τα αναγκαία μέτρα για την εγκαθίδρυση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων.

15 Έτσι, η διάταξη αυτή προϋποθέτει δράση του νομοθέτη της Ένωσης και, ως εκ τούτου, τα αποτελέσματά της εξαρτώνται από την έκδοση πράξεως των εν λόγω θεσμικών οργάνων της Ένωσης. Δεν δύναται κατά συνέπεια να απονείμει, αφεαυτής, σε ιδιώτες δικαιώματα τα οποία αυτοί μπορούν να επικαλούνται ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.

16 Συνεπώς, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 48 ΣΛΕΕ δεν έχει άμεσο αποτέλεσμα το οποίο να μπορεί να επικαλεσθεί ιδιώτης έναντι εργοδότη του ιδιωτικού τομέα στο πλαίσιο διαφοράς ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

17 Με το δεύτερο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 45 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι δεν επιτρέπει να μη λαμβάνονται υπόψη, για τον καθορισμό της χρονικής περιόδου για την κτήση οριστικών δικαιωμάτων σε επικουρικές συνταξιοδοτικές παροχές σε κράτος μέλος, τα έτη υπηρεσίας που συμπλήρωσε πρόσωπο που εργαζόταν για τον ίδιο εργοδότη σε έδρες εκμεταλλεύσεως του τελευταίου που βρίσκονται σε διάφορα κράτη μέλη, βάσει μίας γενικής συμβάσεως εργασίας.

18 Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται επίσης αν η μετάθεση εργαζομένου, με τη συναίνεσή του, σε άλλη έδρα εκμεταλλεύσεως του ίδιου εργοδότη, η οποία βρίσκεται σε άλλο κράτος μέλος, πρέπει να θεωρείται ως οικειοθελής αποχώρηση του εργαζομένου αυτού, κατά την έννοια των διατάξεων του επίμαχου συστήματος επικουρικών συντάξεων.

19 Πρέπει εκ προοιμίου να επισημανθεί ότι το άρθρο 45 ΣΛΕΕ δεν διέπει μόνον τις πράξεις των δημοσίων αρχών, αλλά και άλλης φύσεως κανόνες που αποβλέπουν στη συλλογική ρύθμιση της μισθωτής εργασίας (βλ. απόφαση της 16ης Μαρτίου 2010, C-325/08, Olympique Lyonnais, Συλλογή 2010, σ. I-2177, σκέψη 30 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

20 Επομένως, το άρθρο 45 ΣΛΕΕ έχει εφαρμογή σε περίπτωση όπως αυτή της υποθέσεως της κύριας δίκης, στην οποία υπάρχει συλλογική σύμβαση εργασίας που διέπει τα δικαιώματα επικουρικής συντάξεως του M. Casteels έναντι της BA.

21 Όπως προκύπτει επίσης από πάγια νομολογία, όλες οι σχετικές με την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων διατάξεις της Συνθήκης ΛΕΕ επιδιώκουν να διευκολύνουν, όσον αφορά τους υπηκόους της Ένωσης, την άσκηση πάσης φύσεως επαγγελματικών δραστηριοτήτων στο εσωτερικό της Ένωσης και απαγορεύουν τη λήψη μέτρων που θα μπορούσαν να αποβούν δυσμενή για τους ως άνω υπηκόους όταν αυτοί επιθυμούν να ασκήσουν οικονομική δραστηριότητα εντός άλλου κράτους μέλους (βλ. απόφαση της 1ης Απριλίου 2008, C-212/06, Gouvernement de la Communauté française και Gouvernement wallon, Συλλογή 2008, σ. I-1683, σκέψη 44 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, καθώς και προπαρατεθείσα απόφαση Olympique Lyonnais, σκέψη 33).

22 Συνεπώς, το άρθρο 45 ΣΛΕΕ απαγορεύει οποιοδήποτε μέτρο το οποίο, έστω και αν εφαρμόζεται χωρίς διακρίσεις λόγω ιθαγενείας, δύναται να παρακωλύσει ή να καταστήσει λιγότερο ελκυστική την άσκηση, από τους υπηκόους της Ένωσης, των θεμελιωδών ελευθεριών που κατοχυρώνει η Συνθήκη (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Gouvernement de la Communauté française και Gouvernement wallon, σκέψη 45 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

23 Στην υπόθεση της κύριας δίκης, μολονότι, βεβαίως, οι διατάξεις της συλλογικής συμβάσεως, και ιδίως το άρθρο 7, εφαρμόζονται αδιακρίτως σε όλους τους μισθωτούς που εργάζονται στις κείμενες στη Γερμανία εγκαταστάσεις της ΒΑ και δεν εισάγουν διαφοροποιήσεις βάσει της ιθαγένειας των οικείων εργαζομένων, εντούτοις η ως άνω συλλογική σύμβαση αντιμετωπίζει δυσμενώς, λόγω του ότι άσκησαν το δικαίωμά τους σε ελεύθερη κυκλοφορία εντός της Ένωσης, εργαζομένους που βρίσκονται στη θέση του M. Casteels σε σύγκριση με τους εργαζομένους που απασχολούνται από την ΒΑ οι οποίοι δεν έχουν ασκήσει το δικαίωμα αυτό.

24 Πράγματι, όπως επισήμανε και η γενική εισαγγελέας στο σημείο 50 των προτάσεών της, η συλλογική σύμβαση περιορίζεται στο έδαφος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας.

25 Εξ αυτού συνάγεται, αφενός, ότι, για τους εργαζομένους που απασχολούνται από την ΒΑ οι οποίοι, όπως ο M. Casteels, μεταφέρθηκαν από έδρα εκμεταλλεύσεως της ΒΑ σε άλλο κράτος μέλος στην έδρα εκμεταλλεύσεως του ως άνω εργοδότη στο Düsseldorf, ο χρόνος υπηρεσίας τους στην πρώτη από τις έδρες αυτές δεν λαμβάνεται υπόψη κατά τον έλεγχο της συμπληρώσεως από τον ενδιαφερόμενο της ελάχιστης χρονικής περιόδου που απαιτούνταν για την κτήση οριστικών δικαιωμάτων σε επικουρική σύνταξη βάσει του καθεστώτος που ίσχυε στη Γερμανία.

26 Αντιθέτως, οι εργαζόμενοι που απασχολούνται στην ως άνω έδρα εκμεταλλεύσεως του Düsseldorf οι οποίοι διαθέτουν ίση με τον M. Casteels αρχαιότητα στην ΒΑ, αλλά δεν έχουν ασκήσει το δικαίωμά τους σε ελεύθερη κυκλοφορία μπορούν να επικαλεσθούν αδιάλειπτη προϋπηρεσία στο πλαίσιο του ελέγχου της συμπληρώσεως της χρονικής περιόδου που ήταν αναγκαία, σύμφωνα με τις διατάξεις της συλλογικής συμβάσεως, για την κτήση οριστικών δικαιωμάτων σε επικουρικές συνταξιοδοτικές παροχές δυνάμει του καθεστώτος που ίσχυε στην εν λόγω έδρα εκμεταλλεύσεως. Οι εργαζόμενοι αυτοί απολαύουν αδιάλειπτης συνέχειας όσον αφορά την κτήση των δικαιωμάτων τους σε επικουρική σύνταξη, ενώ η περίοδος κατά τη διάρκεια της οποίας ο M. Casteels απέκτησε δικαιώματα δυνάμει του καθεστώτος που ίσχυε στην εν λόγω έδρα εκμεταλλεύσεως δεν κάλυπτε το απαιτούμενο κατά το άρθρο 7 της συλλογικής

συμβάσεως ελάχιστο όριο, για τον λόγο ότι η προϋπηρεσία του ενδιαφερομένου στην ΒΑ είχε διακοπεί, καθόσον αποτελούνταν από περιόδους υπηρεσίας που είχαν συμπληρωθεί σε έδρες εκμεταλλεύσεως του ως άνω εργοδότη ευρισκόμενες σε διαφορετικά κράτη μέλη.

27 Αφετέρου, οι απασχολούμενοι από την ΒΑ εργαζόμενοι οι οποίοι μετατίθενται, με τη συναίνεσή τους, από την έδρα εκμεταλλεύσεως της ΒΑ στο Düsseldorf σε έδρα εκμεταλλεύσεως του ως άνω εργοδότη η οποία βρίσκεται σε άλλο κράτος μέλος θεωρούνται ως αποχωρούντες από την ΒΑ, κατά την έννοια της συλλογικής συμβάσεως, οπότε δικαιούνται, δυνάμει του άρθρου 7, παράγραφος 2, στοιχείο b, αυτής, στην περίπτωση που έχουν μετατεθεί πριν την παρέλευση χρόνου υπηρεσίας πέντε ετών, μόνον τις παροχές που έχουν εξασφαλίσει με τις δικές τους εισφορές.

28 Αντιθέτως, όπως τονίζει η γενική εισαγγελέας στο σημείο 51 των προτάσεών της, ο εργαζόμενος που απασχολείται από την ΒΑ ο οποίος δέχεται να μετατεθεί από την έδρα εκμεταλλεύσεως του Düsseldorf σε άλλη έδρα εκμεταλλεύσεως της ΒΑ στη Γερμανία δεν θεωρείται ως αποχωρών από την ΒΑ, κατά την έννοια της συλλογικής συμβάσεως, και κατά συνέπεια δεν εμπίπτει στη διάταξη της εν λόγω συλλογικής συμβάσεως που αναφέρεται στην προηγούμενη σκέψη της παρούσας αποφάσεως.

29 Ως εκ τούτου, μη προβλέποντας τον συνυπολογισμό των ετών υπηρεσίας που έχει συμπληρώσει ένας εργαζόμενος της ΒΑ σε έδρα εκμεταλλεύσεως του ως άνω εργοδότη η οποία βρίσκεται σε άλλο κράτος μέλος και εξομοιώνοντας με οικειοθελή αποχώρηση από την ΒΑ τη μετάθεση, με τη συναίνεσή του, του εργαζομένου της ΒΑ σε μια τέτοια έδρα εκμεταλλεύσεως, η συλλογική σύμβαση περιάγει σε μειονεκτική θέση τους εργαζομένους που κάνουν χρήση του δικαιώματός τους σε ελεύθερη κυκλοφορία, δεδομένου ότι οι εργαζόμενοι αυτοί υφίστανται οικονομικές ζημίες, καθώς και μείωση των δικαιωμάτων τους σε επικουρική σύνταξη. Η προοπτική ενός τέτοιου μειονεκτήματος ενδέχεται να αποτρέψει εργαζομένους, όπως ο M. Casteels, από το να εγκαταλείψουν την έδρα εκμεταλλεύσεως του εργοδότη τους που βρίσκεται σε ένα κράτος μέλος για να εργαστούν σε έδρα εκμεταλλεύσεως του ίδιου εργοδότη η

οποία βρίσκεται σε άλλο κράτος μέλος (βλ., επ' αυτού, προπαρατεθείσα απόφαση Gouvernement de la Communauté française και Gouvernement wallon, σκέψη 48).

30 Δεδομένου ότι το επίμαχο στην κύρια δίκη καθεστώς συνιστά εμπόδιο στην ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων, πράγμα που καταρχήν απαγορεύεται από το άρθρο 45 ΣΛΕΕ, μπορεί να επιτρέπεται μόνον υπό τον όρο ότι επιδιώκει σκοπό γενικού συμφέροντος, είναι ικανό να εξασφαλίσει την επίτευξη του σκοπού αυτού και δεν υπερβαίνει το αναγκαίο προς επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού μέτρο (βλ., μεταξύ άλλων, προπαρατεθείσα απόφαση Gouvernement de la Communauté française και Gouvernement wallon, σκέψη 55 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

31 Η BA επισημαίνει, συναφώς, ότι με τη ρύθμιση αυτή επιδιώκεται να αποφευχθεί η ταυτόχρονη υπαγωγή του εργαζομένου σε περισσότερα συνταξιοδοτικά συστήματα σε διάφορα κράτη μέλη. Εντούτοις, όπως υπέδειξε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 79 των προτάσεών της, σε περίπτωση όπως αυτή του M. Casteels υπάρχει φόβος όχι για αδικαιολόγητο πλουτισμό του διακινούμενου εργαζομένου, αλλά, αντιθέτως, για πρόκληση σε αυτόν αδικαιολόγητης βλάβης λόγω της απώλειας δικαιωμάτων σε επικουρική σύνταξη για την περίοδο κατά την οποία ο ενδιαφερόμενος υπαγόταν στο γερμανικό σύστημα επικουρικών συντάξεων.

32 Σε ό,τι αφορά τον σκοπό της διατηρήσεως του προσωπικού τον οποίο επικαλείται η BA, ο σκοπός αυτός δεν μπορεί ευλόγως να προτάσσεται προκειμένου να δικαιολογηθεί η δυσμενής μεταχείριση των εργαζομένων οι οποίοι, ενώ ασκούν το δικαίωμά τους σε ελεύθερη κυκλοφορία εντός της Ένωσης, παραμένουν στην υπηρεσία του ίδιου εργοδότη.

33 Κατά πάγια νομολογία, εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να ερμηνεύει και να εφαρμόζει τις διατάξεις του εσωτερικού δικαίου σύμφωνα με τις επιταγές του δικαίου της Ένωσης, εξαντλώντας κάθε περιθώριο εκτιμήσεως που του παρέχεται από το εθνικό δίκαιο (βλ. αποφάσεις της 4ης Φεβρουαρίου 1988, 157/86, Murphy κ.λπ., Συλλογή 1988, σ. 673, σκέψη 11· της 26ης Σεπτεμβρίου 2000, C-262/97, Engelbrecht, Συλλογή 2000, σ. I-7321, σκέψη 39, και της 11ης Ιανουαρίου 2007, C-208/05, ITC, Συλλογή 2007, σ. I-181, σκέψη 68).

34 Συναφώς, πρέπει να επισημανθεί ότι ο M. Casteels, εφόσον εργάστηκε στην BA αδιαλείπτως από την 1η Ιουλίου 1974, θα πρέπει, με σύμφωνη προς το άρθρο 45 ΣΛΕΕ ερμηνεία του άρθρου 7, παράγραφος 2, στοιχείο b, δεύτερο εδάφιο, της συλλογικής συμβάσεως, να θεωρείται ότι εργάστηκε στην BA από την ημερομηνία αυτή και ότι δεν εγκατέλειψε τον ως άνω εργοδότη όταν μετατέθηκε στην έδρα εκμεταλλεύσεως του ίδιου εργοδότη η οποία βρισκόταν στη Γαλλία, έτσι ώστε να τύχει των παροχών που θεμελιώνονται στις δικές του εισφορές και στις εισφορές της BA για το διάστημα της υπαγωγής του στο καθεστώς που ίσχυε στην έδρα εκμεταλλεύσεως της BA στο Düsseldorf.

35 Πράγματι, η διάταξη αυτή της συλλογικής συμβάσεως προβλέπει ότι οι μισθωτοί οι οποίοι ανέλαβαν υπηρεσία στην BA πριν την 1η Ιανουαρίου 1978 και οι οποίοι μετά την πάροδο πέντε ετών, αλλά πριν τη συμπλήρωση των κατά νόμο ελαχίστων περιόδων για τη θεμελίωση δικαιώματος, αποχωρούν οικειοθελώς ή για οποιονδήποτε άλλο λόγο από την BA δικαιούνται και τις συνταξιοδοτικές παροχές που έχουν εξασφαλισθεί έως το χρονικό αυτό σημείο με τις εισφορές της BA. Συναφώς, πρέπει να επισημανθεί ότι, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ενώπιον του Δικαστηρίου, η BA δέχθηκε ότι το άρθρο 7, παράγραφος 2, της συλλογικής συμβάσεως μπορούσε να έχει εφαρμογή στην περίπτωση του M. Casteels.

36 Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 45 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι δεν επιτρέπει, στο πλαίσιο της υποχρεωτικής εφαρμογής συλλογικής συμβάσεως εργασίας:

— να μη λαμβάνονται υπόψη, για τον καθορισμό της χρονικής περιόδου για την κτήση οριστικών δικαιωμάτων σε επικουρικές συνταξιοδοτικές παροχές σε κράτος μέλος, τα έτη υπηρεσίας που συμπλήρωσε πρόσωπο που εργαζόταν για τον ίδιο εργοδότη στις έδρες εκμεταλλεύσεως του ως άνω εργοδότη σε διάφορα κράτη μέλη, βάσει μίας γενικής συμβάσεως εργασίας, και

— να θεωρείται ότι ο εργαζόμενος ο οποίος μετατέθηκε από έδρα εκμεταλλεύσεως του εργοδότη του σε ένα κράτος μέλος προς έδρα εκμεταλλεύσεως του ίδιου εργοδότη σε άλλο κράτος μέλος εγκατέλειψε αυτοβούλως τον εργοδότη αυτόν.

Επί των δικαστικών εξόδων

37 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαίνεται:

1) Το άρθρο 48 ΣΛΕΕ δεν έχει άμεσο αποτέλεσμα το οποίο να μπορεί να επικαλεσθεί ιδιώτης έναντι εργοδότη του ιδιωτικού τομέα στο πλαίσιο διαφοράς ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.

2) Το άρθρο 45 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι δεν επιτρέπει, στο πλαίσιο της υποχρεωτικής εφαρμογής συλλογικής συμβάσεως εργασίας:

— **να μη λαμβάνονται υπόψη, για τον καθορισμό της χρονικής περιόδου για την κτήση οριστικών δικαιωμάτων σε επικουρικές συνταξιοδοτικές**

παροχές σε κράτος μέλος, τα έτη υπηρεσίας που συμπλήρωσε πρόσωπο που εργαζόταν για τον ίδιο εργοδότη στις έδρες εκμεταλλεύσεως του ως άνω εργοδότη σε διάφορα κράτη μέλη, βάσει μίας γενικής συμβάσεως εργασίας, και

— **να θεωρείται ότι ο εργαζόμενος ο οποίος μετατέθηκε από έδρα εκμεταλλεύσεως του εργοδότη του σε ένα κράτος μέλος προς έδρα εκμεταλλεύσεως του ίδιου εργοδότη σε άλλο κράτος μέλος εγκατέλειψε αυτοβούλως τον εργοδότη αυτόν.**

(υπογραφές)